

Araştırma Makalesi/Research Article

Anzak Günü ve Anma Törenlerinin Avustralya'daki Tarihi Gelişimi

Orhan Özcan*

(ORCID: 0000-0002-0398-7184)

Makale Gönderim Tarihi

16.04.2023

Makale Kabul Tarihi

13.07.2023

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Özcan, O., "Anzak Günü ve Anma Törenlerinin Avustralya'daki Tarihi Gelişimi", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8/2 (Eylül 2023): 1778-1811.

APA: Büyükkaksoy, A. (2023). Anzak Günü ve Anma Törenlerinin Avustralya'daki Tarihi Gelişimi. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (2), 1778-1811.

Öz

İtilaf devletleriyle birlikte Birinci Dünya Savaşı'na katılan Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu (Anzak), 25 Nisan 1915'te Gelibolu'ya çıkarma yapmıştır. Savaşta ölen ve gazi askerleri hatırlamak için ilk defa 13 Ekim 1915'te Güney Avustralya'nın Adelaide şehrinde bir anma töreni yapılmış ve 1916'dan itibaren Avustralya'nın pek çok eyaletinde çıkarmanın yapıldığı 25 Nisan Günü, anma törenlerinin yapıldığı gün olmuştur. Çıkarma gününün ilk anıldığı 1916'da güçlü bir millî anlam kazanan Anzak Günü, 1916'dan sonra Avustralyalılar için önemli bir gün olmaya devam etmiştir. 1920'lerde Avustralya'nın her eyaletinde resmî tatil olarak anılan Anzak Günü, zamanla kendine has ritüelleri oluşturarak kurumsallaşmıştır. Anzak Günü, 1994'te Avustralya Parlamentosunda yasalararak ulusal alanda resmî bir tanım kazanmıştır. Çalışmada, Çanakkale Savaşı'yla ortaya çıkan Anzak kavramı temelinde Avustralya'da Anzak Günü'nün tarihi gelişimi incelemiştir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi, Balıkesir Astsubay Meslek Yüksekokulu, Sosyal ve Beşerî Bilimler Bölümü, Türkiye, dorukefeorhan@gmail.com.

Assist. Prof. Dr., National Defence University, Balıkesir Vocational School of Petty Officers, Turkey.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale Savaşı, Anzak, Avustralya, Anzak Günü.

Historical Development of the Anzac Day and Commemorations in Australia

Abstract

The Australian and New Zealand Corps (Anzac), which participated in the First World War with the Allied Powers, landed on Gelibolu on April 25, 1915. A commemoration ceremony was held for the first time on 13 October 1915 in Adelaide, South Australia, to remember the soldiers who died and veterans of the war, and from 1916 onwards, 25 April, the day of the landing, became the day of commemoration in many states of Australia. Anzac Day, which gained a strong national significance in 1916 when the landing day was first commemorated, continued to be an important day for Australians in the 1920s, Anzac Day has become institutionalized by creating its own rituals over time. Anzac Day was enacted in the Australian Parliament in 1994 and gained formal recognition in the national arena. In the study, the historical development of Anzac Day in Australia is analyzed on the basis of the Anzac concept that emerged with the Dardanelles War.

Keywords: Dardanelles War, Anzac, Australia, Anzac Day.

Giriş

Eric Hobsbawm, *geleneği* eski usullerin ulaşılabilir ya da uygulanabilirliğinin olmadığı icat edildiğinden bahseder ve ikiye ayırır; icat edilmiş olan ve olmayan. İcat edilmiş olanlar dâhil olmak üzere geleneklerin amacı ve özelliği değişmezlik ilkesidir. *Gönderme yaptıkları gerçek ya da icat edilmiş geçmiş, tekrar gibi, sabit (norm olarak formalize edilmiş) pratikler dayatır.* Aynı zamanda gelenekler, çok eski bir geçmiş yaratılarak kendisine tarihsel süreklilik ithaf eder. Oysa 1740'de Büyük Britanya millî marşı, ulusal marşlar içerisinde bilinen ilk olma özelliği taşır. 1790'larda Fransız Devrimi'ni üç farklı rengini simgeleyen ulusal bayrak, belli imaj ve sembollerle kişileşmesi gibi yeni sembol ve araçlarla ulusal hareketlerin ya da devletlerin parçaları olarak ortaya çıkmıştır. E. Hobsbawm, ulusal sembollere

evrilmiş bu geleneklerin çok da eski bir geçmişe sahip olmadığını ifade eder ve günümüzde modern toplumların kullandığı pek çok geleneğin sanayi devrimiyle ortaya çıktığını vurgular.¹ Ulusal günler ise bir milletin ulus oluşunu kutladığı bir gün olmakla birlikte milliyetçilik çağıyla ortaya çıkmış, bir millet için bağımsızlık ve federasyon olma gibi önemli günleri tanımlamaktadır. 25 Nisan Anzak Günü de Avustralya için ulusal bir gün olmakla birlikte Avustralya'nın 1788'de kıtaya ilk yerleşimini kutladığı *Avustralya Günü* (26 Ocak) ya da 1 Ocak 1901'de altı eyaletin birleşmesiyle bir federasyon olarak *bağımsız bir devlet olması* (Commonwealth of Australia) kadar popüler bir ulusal günü temsil eder.

Osmanlı Devleti, İttifak devletlerinin yanında savaşa katıldıktan sonra Müttefik devletler, Türkleri en kısa sürede savaş dışı bırakmak ve Çarlık Rusya'ya askerî yardım etmek maksadıyla Gelibolu Yarımadasına saldırı kararı almıştır. Müttefik devletlerle beraber Büyük Britanya'nın yanında savaşa katılan Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu (ANZAK), İttifak bloğunda yer alan Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilân ederek Çanakkale Savaşı'nın kara safhasında yer almıştır. Harekât kararı üzerine İngiliz General W. Birdwood emir komutasında bulunan ANZAK Kolordusu, 25 Nisan 1915'te (saat: 04:30) Gelibolu Yarımadası'nda bulunan *Arıburnu Koyu*'na² amfibi harekât yapmıştır. Çıkarma sonrası

¹ *Geleneğin İcadı*, Derl.: Eric Hobsbawm, Terence Ranger, Türkçesi: Mehmet Murat Şahin, Agora Kitaplığı, 2006, s.3-9.

² Anzak Koyu (Anzac Cove); Avustralya ve Yeni Zelanda askerlerinin çıkarma yaptığı koya verilen isimdir. Çıkarma öncesi İtilaf devletleri haritasında Z Koyu olarak isimlendirilir ve Küçük/Büyük Arıburnu arasındaki koya verilen isimdir. Türkler tarafından coğrafi ve askerî olarak *Arıburnu* olarak isimlendirilir. David W. Cameron, *25 April 1915: The Day The Anzac Legend Was Born*, Allen&Unwin, NSW, 2007, s.xv; C.F. Aspinall-Oglander, *History of the Great War: Military Operations Gallipoli, Cilt 1*, Heinemann Ltd, London, 1929, s.173; Stuart Macintyre, *A Concise History of Australia*, Cambridge University Press, 2016, s.163-165; Chris Coulthard Clark, *The Encyclopaedia of Australia's Battles*, Allen&Unwin, NSW, 2001, s. 101-102; Serpil Sürmeli, "İngiliz Savaş Muhabiri Ellis Ashmead Barlett'in Gözüyle Çanakkale Seferi Başarısızlığı ve Gelibolu'da Sıradışı Mücadelesi", *Atatürk Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, 2006, s.86-87; John Laffin, *The Australian Army at War 1899-1975*, Editor: Martin Windrow, Osprey Publishing, London, 1982, s.10; Stephen Chambers, *Arıburnu Çıkarma*, Çev.: İsmail Hakkı Yılmaz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s.1. Türkiye

Çanakkale kara savaşları, yaklaşık olarak sekiz ay sürmüş, Türk ordusu tarafından Çanakkale Cephesinde mağlup edilen İtilaf devletleriyle birlikte Anzak Kolordusu da ağır kayıplar vererek geri çekilmişlerdir.³ Çanakkale Savaşı ve özelde Anzak Çıkarması, Avustralya ve Yeni Zelanda tarihinde ANZAK kavramının ortaya çıkışını temsil ederken Anzak kavramı, Avustralya ve Yeni Zelanda tarihinde belirleyici bir anı temsil eden hadise olmuştur. Anzak Çıkarması, Avustralya-Yeni Zelanda için güçlü bir ulusal sembolü temsil etmesinin⁴ yanı sıra bugün pek çok

Cumhuriyeti, 25 Nisan 1985'te *Anzak Koyu* adını resmî olarak tanınmıştır. Graham, "Anzac: The Sacred in the Secular", *Journal of Australian Studies*, 31:91, 2007, s.136; "Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (Erişim Tarihi:6.12.2021); *Gelibolu Tarihi Alanı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Yayınları, 2006, s.231, <https://catab.kulturturizm.gov.tr> (Erişim Tarihi:24.01.2023); 25 Nisan 1915'te ANZAK'ın çıkarma yaptığı yer olan Arıburnu Koyu, Gelibolu Yarımadası'nda yer alan altı yüz metre uzunluğunda bir koydur. Türkiye'de Arıburnu Koyu olarak bilinen mevki, İtilaf devletleri ya da özelde Avustralya ve Yeni Zelanda tarafından Anzak Koyu olarak isimlendirmiştir. Büyük Britanya haritalarında çıkarma öncesi, Z sahili olarak gösterilen mevkidir. 25 Nisan 1985'te Türk Hükümeti, Anzak Günü'nde Anzak Koyu adını resmî olarak tanımıştır. Chambers, *a.g.e.*, s.1; Oglander, *a.g.e.*, s. 173; *Gelibolu Tarihi Alanı*, s.231, <https://catab.kulturturizm.gov.tr> (Erişim Tarihi:24.01.2023); "Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (Erişim Tarihi:6.12.2021).

³ Barbara A. West, Frances T. Murphey, *A Brief History of Australia*, Facts on File, New York, 2010, s.107; Albert Palazzo, *The Australian Army: A History of Its Organization 1901-2001*, Oxford University Press, 2001, s.62-80; Michael Andrews, *World War I: The Australian Experience*, Trocadero Publishing, 2011, s.14-19; Robert Fleming, *The Australian Army in World War I*, Osprey Publishing, Editor: Martin Windrow, s.3; Jeffrey Grey, *A Military History of Australia*, Cambridge University Press, 2008, s.94-98; C. Michael Hall, "Anzac Day and Secular Pilgrimage", *Tourism Recreation Research*, Vol.27, 2, 2002, s.83. Müttefik kuvvetler 180.000 zayıtı varken Türk ordusunun kaybı 220.000'dir. Anzak Kolordusunda 50.000 Avustralyalı asker görev alırken 8141'i Çanakkale Savaşında ölmüştür. Çanakkale Savaşı'nda 2431 Yeni Zelanda, 9798 Fransız, 30.000'den fazla İngiliz askeri ölmüştür. Clark, *a.g.e.*, s.101-103.

⁴ D.A. Kent, "The Anzac Book and the Anzac Legend: C.E.W. Bean as Editor and Image-Maker", *Historical Studies*, Vol. 2, No.84, April 1985, s.376; Paul Kelly, *100 Years: The Australia Story*, Allen&Unwin, NSW, 2001, s.10; West, Murphey, *a.g.e.*, s.107; "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoraiton/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:03.12.2021); Bkz. Orhan Özcan, Avustralya Ulus Bilincinin Oluşmasında Çanakkale Savaşı'nın Rolü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi*, İzmir, 2018.

araştırmacı Anzak çıkarmasının, Avustralyalılara benzersiz bir egemenlik duygusu yaşattığı ve yeni bir millî bilinç oluşturduğu iddiasındadır.⁵

Avustralyalıların geçmişe yönelik tutumları üzerine yapılan bir araştırma, *Anzak Günü'nün* (Anzac Day) Avustralya'nın ulusal günü olarak üstünlüğünü ve popüler bir efsaneye dönüşümünü doğrular niteliktedir. Anzak Günü'nün değişen anlamı ve öneminin yanı sıra tarihsel karmaşıklığı, tarihçiler tarafından henüz çok araştırılmamıştır.⁶ Pek çok Avustralyalı tarihçinin sorguladığı gibi Avustralyalı tarihçi Bruce Scates de çalışmasında Anzak Günü, kişisel ve ulusal kimliğin tanımlamasını nasıl oluşturmuştur? Anzak Günü kutlaması din, cinsiyet, sınıf ve etnik kimliklerden nasıl etkilenmiştir? Anma etkinliği ya da ibadet yere göre nasıl değişmiştir? Anzak gününün ortaya çıkışı, evrimi, yok oluşu, (son yıllarda) yeniden keşfi ya da fenomen oluşunu nasıl ifade edebiliriz? sorularına cevap aramıştır.⁷ Bu bağlamda Anzak Günü, en önemli ulusal anma günü olarak Avustralya ve yurt dışında anılmaktadır. Anma gününde millî mitolojiyle birlikte meydana getirilen *dostluk, eşitlik, cesaret, dayanaklılık ve serseri ruh*⁸ gibi

⁵ West, Murphey, *a.g.e.*, s.107; Frank Welsh, *Great Southern Land: A New History of Australia*, Allen Lane, New York, 2004, s.368.

⁶ Bruce Scates, Rae Frances, Keir Reeves, vd., "Anzac Day at Home and Abroad: Towards a History of Australia's National Day", *History Compass*, 10/7 (2012), s.526.

⁷ Scates, vd., "Anzac Day at Home and Abroad: Towards a History of Australia's National Day", s.524.

⁸ Birinci Dünya Savaşı'nda Avustralya askerlerinin (diggers) klişe özellikleridir. Larrikin, eşitlikçi, otoriteye uymayan, becerikli, esprili, arkadaşlarına sadık, dost canlısı ve serseri ruhlu olarak tarif edilmektedir. Joan Beaumont, "The Anzac Legend", Joan Beaumont (ed.), *Australia's War: 1914-1918*, Allen&Unwin, Sydney, (2013), s.210; Graham Seal, "Anzac", *International Encyclopedia of the First World War*, 8 January 2017, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia (Erişim Tarihi:12.12.2022), s.3-4. Digger, kelime anlamı itibarıyla *kazıcı* anlamına gelmekle birlikte Avustralya kırsalında ve altına hücum döneminde altın arayan Avustralyalıyı tarif eder. Avustralya'nın ulusal karakterini yansıtan digger, bağımsız ruha sahip, eril, kırsal kahraman (bushranger) özelliklerini sahiptir. Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte Avustralya askerinin siper kazması ve Avustralya ulusal karakterini yansıtan romantikleşmiş tipolojisinden dolayı Avustralya askerine digger denilmiştir. Digger, Fransız askerine "Poilu" ve İngiliz askerine "Tommy" diye hitap edilmesiyle eş

Avustralyalıların kendinde tanımladığı ulusal özellikler, bir asır önce savaş hizmetinde bulunan gazi ve ölen askerlerin anılmasıyla birleştirilmiştir.⁹

Çalışma, Avustralya'da 25 Nisan Anzak Günü ve anma törenlerinin nasıl oluştuğunu araştırırken 1915'ten günümüze tarihi gelişim sürecini incelemiştir. Çalışmanın amacı, Çanakkale Muharebeleri sonrası Avustralya'da ulusal kimliğin biçimlenmesinde önemli bir anma ritüelini temsil eden Anzak Günü'nün Avustralya tarihsel sürecinde değerlendirmektir. Anzak Günü anma törenlerinin, sadece Avustralya'da değil Türkiye'de de yapılıyor olmasının yanı sıra Avustralya özelinde Anzak Günü tarihi sürecine dair yerli literatürde bir araştırma yapılmamış olması çalışmanın araştırılmasına yönlendiren bir başka neden olmuştur. Bu yönüyle çalışma, mevcut boşluğu dolduracağı ve Çanakkale Savaşı sonrası gelişmelerle ilgili yeni çalışmalara katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Çalışma, kaynak taraması, sınıflandırma, çözümlenme, tenkit ve sentez sırası izlenerek oluşturulmuştur.

Avustralya'da Anzak Günü Tarihi Süreci

Anzak Günü, Avustralya'nın dahil olduğu savaşlarda görev yapan Avustralyalıları onurlandırmak için resmî anma günüdür. Birinci Dünya Savaşı'nda Müttefik kuvvetlerle Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusunun 25 Nisan çıkarması yıldönümünü temsil eder.¹⁰ 25 Nisan Anzak Günü, Avustralya'nın en önemli ulusal günlerinden biri olarak görülmektedir. Avustralya/Yeni Zelanda kuvvetlerinin savaştığı ilk büyük askerî harekâtın yıldönümünün anılmasını sembolize etmesi

anlamlıdır. Seal "Anzac", s.4, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia (Erişim Tarihi:12.12.2022)

⁹ Mark Cryle, "The Tragic Pageant of War: Anzac Commemoration in 1917 and 1918", *Social Alternatives*, Vol. 37, No.3, (2018), s.12.

¹⁰ Robert Corcoran, Jackie Dickenson, *A Dictionary of Australian Politics*, Allen&Unwin, 2010, s.6; Stephen Chambers, *Ariburnu Çıkarma*, Çev.: İsmail Hakkı Yılmaz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s.xiv.

açısından ulusal çapta önem atfedilmiştir.¹¹Anzak Günü 1994 tarihli *Anzak Günü Yasası*'yla, savaş ve benzeri çatışmalarda Avustralya'ya hizmet etmiş olanların katkıları törenle anılır ve resmî tatil olarak Avustralya'da ve yurtdışında her yıl 25 Nisan'da kutlanır.¹²

Avustralya'da Anzak Günü'yle ilgili ilk organizasyon, 13 Ekim 1915'te Avustralya'nın *Güney Avustralya* eyaletinde yer alan Adelaide kentinde 'Sekiz Saatlik Gün' (İşçi Bayramı'nın öncüsü ve resmî tatil) izni çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Anzakları hatırlamayla ilgili bu ilk organizasyon, ciddi bir anma töreninden ziyade savaş çabası için farkındalık yaratmak için tasarlanmış ve vatansever bir gösteri mahiyetinde olmuştur.¹³ 2 Temmuz 1915'te savaşta ölenleri anmak için Güney Avustralya'da ilk *Menekşe Günü* (Violet Day) düzenlendiğinde Güney Avustralya Valisi Sir Henry Galway, *Avustralya Günü için herhangi bir gün seçilecekse bence o gün, 25 Nisan olmalı*¹⁴ ifadesine yer vererek Anzak Günü'nün tarihine işaret etmiştir. 1916'da Avustralya Başbakan vekili *George Pearce* ise resmî olarak 25 Nisan'ı Anzak Günü

¹¹ "The Anzac Day Tradition", <https://www.awm.gov.au/commemoration/anzac-day/traditions> (Erişim Tarihi:02.12.2021).

¹² "Days of Commemoration in Australia", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoraiton/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021); Anma etkinliği, Gazi İşleri Bakanlığı (The Department of Veterans's Affairs-DVA) organizasyonunda Avustralya eyaletleri ve yurtdışında anılır. Anzak Günü Hizmeti (Anzac Day Service); Gelibolu-Türkiye, Villers Bretonneux-Fransa, Sandakan-Malezya, Isurava-Papua Yeni Gine, Port Moresby (Bomana) Yeni Gine'dir. "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoraiton/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021).

¹³ Frank Bongiorno, Raelene Frances, Bruce Scates, "Labour, and Anzac: An Introduction", *Labour History*, No. 106 (May 2014), s.1; Seal, "Anzac", s.3-4, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia (Erişim Tarihi:12.12.2022); Mark Hamilton Cryle, Making 'the One Day of the Year': a Genealogy of Anzac Day to 1918, *The University of Queensland*, Thesis Doctor of Philosophy, 2015, s.4; David Watt, "Anzac Day Traditions and Rituals: A Quick Guide", *Anzac Day 2017*, https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1617/Quick_Guides/TraditionsRituals (Erişim Tarihi: 2.12.2021).

¹⁴ "Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (Erişim Tarihi:6.12.2021); "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoraiton/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021).

olarak nitelendirmiştir.¹⁵ 8 Mart 1916 tarihinde *Warwick Examiner and Times* Gazetesi, 25 Nisan'da Anzak Günü için eyalette genel bir anma töreni yapılması önerildiğini okuyucularına duyurmuştur.¹⁶ *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser* Gazetesi de 24 Nisan 1916'da eyalet genelinde Avustralya anma törenleri yapılmaya devam ettiğini belirtmiştir.

Gazete, *yarın Avustralyalı ve Yeni Zelandalı kahramanlarının Gelibolu Yarımadası'na ayak basmalarının birinci yıl dönümü ve Maryborough'da kutlanacaktır. Saat 15:00'te Queen's Park'ta bir ayin ve akşam belediye binasında müzikli bir program yapılacaktır. Akşam ayinine giriş, 6 peni fiyatına satılan Anzak rozetiyle yapılacaktır. Anzak rozetinden elde edilecek para, Vatanseverlik Fonu (Patriotic Funds), Kızıl Haç (Red Cross) ve Sock Derneklerine (Sock Societies) ayrılacaktır. Her iki ayin için de program, ilgi çekici bir yapıya sahiptir ve bu unutulmaz olayda bunu asil bir şekilde yapan kahramanların onuruna büyük bir katılım olacağı umulmaktadır* ifadelerine yer vermiştir.¹⁷

Çanakkale Savaşı gazilerinin anılmasına yönelik ilk girişimlerden bir diğeri ise 1 Nisan 1916'da Avustralya'nın *Viktorya* eyaletinde gerçekleşmiştir. Avustralya'da yayınlanan *Victoria Department of Education* Dergisi ve *The School* Gazetesi'nin¹⁸ Anzak çıkarmasının birinci yıldönümünün 20 Nisan 1916'da tüm devlet okullarında anılacağını bildirmiş ve belirtilen tarihte Avustralya'nın *Viktorya* eyaletinde anma törenleri yapılmıştır.¹⁹ Dolayısıyla, Anzak Günü ilk kez

¹⁵ "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoration/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021).

¹⁶ "Anzac Day", *Warwick Examiner and Times*, 8 March 1916, p.5.

¹⁷ "Anzac Day", *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser*, 24 April 1916, p.5.

¹⁸ Victoria Eğitim Bakanlığı'na bağlı *The School* Gazetesi, 25 Nisan 1915'te Anzak çıkarmasının anısına bastırılan bronz madalyonları altı peni karşılığında okul çocuklarının satın alabileceğini tavsiye etmiştir. Madalyonun bir tarafında Kral V. George'un başı ve 'Kral ve Ülke İçin' yazılı diğer tarafında bir çelenkle çevrili 'ANZAK' kelimesi altında 'Unutmayın' yazılıydı. "Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (Erişim Tarihi:6.12.2021).

¹⁹ Seal, "Anzac", s.3-4, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia (Erişim Tarihi:12.12.2022); "Timeline of Australians

Anzak çıkarmasından sadece bir yıl sonra Avustralya'nın Viktorya eyaletlerinde 25 Nisan 1916'da Gelibolu'da ölen Anzak askerini anmak için bir araya gelindiğinde gerçekleşmiştir. Çıkarmanın birinci yıl dönümü sadece Avustralya, Yeni Zelanda'da değil aynı zamanda Büyük Britanya'da da etkinliklerle anılmıştır. Londra'nın merkezinden geçerek Westminster Abbey'e yürüyen korteje *Kral V. George*, Avustralya Başbakanı *Billy Hughes* ve Müttefik askerî erkânı katılmıştır.²⁰ 25 Nisan 1916'da Londra'da yapılan törene iki binden fazla Avustralya ve Yeni Zelanda askeri de katılırken aynı gün, Avustralya genelinde de yürüyüş ve anma etkinlikleri düzenlenmiştir.²¹ 1916'da Birinci Dünya Savaşı'na ve denizaşırı savaşa katılan birliklere toplumsal destek yüksek olmakla

and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (Erişim Tarihi:6.12.2021); Bu olay, 1916 yılında *Okul Gazetesi: Anzak Günü* (The School Paper: Anzac Day) isimli gazetenin yayımlanmasıdır. Heather Sharp, "Representing Australia's Involvement in the First World War: Discrepancies between Public Discourses and School History Textbooks from 1916 to 1936", *Journal of Educational Media, Memory & Society*, Spring (2014), Vol.6, No.1, p.13.

²⁰"Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (Erişim Tarihi:6.12.2021); Seal, "Anzac", s.3-4, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia (Erişim Tarihi:12.12.2022); "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoration/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021); "1916 First Anzac Day Marked", *The Press*, 25 May, 2021, p.14; Watt, *a.g.m.*, https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1617/Quick_Guides/TraditionsRituals (Erişim Tarihi: 2.12.2021); C. Michael Hall, "Anzac Day and Secular Pilgrimage", *Tourism Recreation Research*, Vol.27, 2, (2002), s.83; "The First Anzac Day Parade in Brisbane", <https://www.naa.gov.au/learn/learning-resources/learning-resource-themes/war/world-war-i/first-anzac-day-parade-brisbane> (Erişim Tarihi:20.12.2022).

²¹ 1916 Brisbane'da yapılan Anma Programı, 25 Nisan 1916 Salı günü Brisbane sergi salonunda anma programı yapılmıştır. Anma etkinlikleri Brisbane Belediye Başkanı Alderman J.H. Hetherington'un başkanlığında saat 19:30'da başlamıştır. Açılıştaki Beethoven'un *March on the death of hero* ve Chopin'in *Funeral March*'i şehir solosu tarafından çalınmış ve marştan sonra bir dakikalık saygı duruşu yapılmıştır. Törenin devamında Anzak askerlerinin kahramanlıkları ve güne özel konuşmalar (nutuk) yapılmış ve saat 21:50'de tören sona ermiştir. *Citizen's Celebration Programme*, Exhibition Hall, Tuesday, April 25, 1916, A.J. Cumming, Government Printer, Brisbane Queensland.

beraber o günlerde pek çok Avustralyalı, Gelibolu'yu ulus olmanın başlangıcı olarak görmüştür. Aynı zamanda 1916'da Avustralya ve Yeni Zelanda'da anılan Anzak Günü, yeni askere gidecekleri teşvik etmek için bir vasıta olarak da kullanılmıştır. Anzak Günü'nde bir dergi (1916); *nihayet tek yürek, tek ruh ve tek heyecan verici özlemi olan bir milletiz* iddiasında da bulunmuştur.²²

Halbuki Anzak çıkarması, askerî açıdan bir başarısızlık olmasına rağmen Avustralya'da pek çok kişi Avustralya'nın ulusal kimliğini şekillendirmeye yardımcı olduğunu iddia etmiş ve Anzak ruhu kavramıyla özdeşleştirmiştir.²³ Martin Crotty ve Craig Melrose *Anzak Günü, Brisbane, Avustralya: İki Savaş Arası Anma Günlerinde Zafer, Yas ve Siyaset/Anzac Day*, Brisbane, Australia: Triumphalism, Mourning and Politics in Interwar Commemoration isimli çalışmasında Anzak Günü'nü, Çanakkale Savaşı'nı kaybetmekten ziyade Prusya despotizmine karşı kazanılan zaferle beslenen bir şükran günü olduğu, Avustralya'da iki savaş arasında etkin bir güç olarak ortaya çıktığı ve Avustralya ulusunun doğdu gün olarak kabul görüldüğü ifade etmişlerdir. Martin Crotty ve Craig Melrose, Avustralya'nın Brisbane şehrinde (Queensland eyaleti) ilk Anzak Günü'nün ortaya çıkışını, uluslararası alanda anılan *Ateşkes Günü*'nden (11 Kasım 1918) daha önemli ve Avustralya için ulusal bir gün olması nedeniyle 25 Nisan'ın

²² "The First Anzac Day Parade in Brisbane", <https://www.naa.gov.au/learn/learning-resources/learning-resource-themes/war/world-war-i/first-anzac-day-parade-brisbane> (Erişim Tarihi:20.12.2022). Eric Andrews, 1916'da Londra'da düzenlenen ilk Anzak günü anma törenini, Gelibolu Harekatı'nın başarısızlıkla sonuçlandığı korkunç gerçeğini gizleme çabası olan *bir propaganda zaferi* olarak tanımlamıştır. E. M. Andrews, *The Anzac Illusion: Anglo-Australian Relations During World War 1*, Cambridge University Press, 1993, s.88-91; Bruce Scates, Frank Bongiorno, vd., "Such a Great Space of Water Between Us': Anzac Day in Britain 1916-39, *Australian Historical Studies*, 45:2, (2014), s.220.

²³ "Anzac Day 2019", <https://australiapostcollectables.com.au/stamp-issues/anzac-day-2019> (Erişim Tarihi:19.12.2022).

seçildiğini belirtirken Anzak Günüyle savaşın yaralarını sarmak için *Anzak geleneğinin* oluştuğuna dikkat çekmişlerdir.²⁴

Savaşın gerçekleştiği yer olan Gelibolu’da Anzak anma törenlerinin yapılmasına yönelik ilk öneri, *Queensland Askere Alım Komitesi* tarafından yapılmış ve ilgili teklif diğer eyaletler tarafından da hızla kabul edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar Anzak Günü, vatansever mitingler ve askere alma kampanyalarının odak noktası haline gelirken beş milyondan az olan Avustralyalı nüfusun 300.000 erkek nüfusu, Birinci Dünya Savaşı’nda seferber edilmiştir. Ancak 1917-1918 yılları arasında Anzak askerî kayıpları arttığında Avustralya’da askere alma önceki yıllara oranla oldukça azalmıştır.²⁵ Avustralya’da yayınlanan *Sydney Morning Herald* Gazetesi, 25 Nisan 1916’da *Avustralya’nın kalbi bugün daha önce hiç olmadığı kadar hızlı atıyor. 25 Nisan “Anzak Günü” Avustralya var olduğu sürece kalbimizde ve tarihimizde yaşayacak bir gündür* ifadesine yer vermiştir.²⁶ Avustralya basını, 26 Nisan 1916’da Londra, Sydney ve Christchurch’te Anglikan Kilisesi’nde yapılan anma törenlerini haberlerine taşırken Londra’da bir gazete manşetinde Anzak askerlerini, *Gelibolu Şövalyeleri*²⁷ olarak

²⁴ Martin Crotty, Craig Melrose, “Anzac Day, Brisbane, Australia: Triumphalism, Mourning and Politics in Interwar Commemoration”, *The Round Table*, 96:393, (2007), s.680-681.

²⁵ “The First Anzac Day Parade in Brisbane”, <https://www.naa.gov.au/learn/learning-resources/learning-resource-themes/war/world-war-i/first-anzac-day-parade-brisbane> (Erişim Tarihi:20.12.2022). 1916 ve 1917 yıllarında Avustralya’da yapılan *zorunlu askerlik referandumlarında* (The Conscription of Referanda 1916 and 1917) Avustralya toplumunun savaşa karşı tutumunda önemli bir değişiklik meydana gelmiştir. Avustralya halkı, gönüllü askerlik uygulamasının aleyhinde rey vermiş olmasına rağmen oyların birbirine yakınlığı nedeniyle günümüzde pek çok akademisyen toplumsal ikilik meydana getirmesi açısından referandum sürecinde toplumsal huzursuzluğun arttığını ileri sürmüşlerdir. E.K. Fedorowich, *Foredoomed to Failure; The Resettlement of Ex-Servicemen in the Dominions 1914-1930*, *The University of London*, Thesis Doctor of Philosophy, London, 1990, s.244-245; Kent Fedorowich, “Ex-services and the Politics of Soldiers Settlement in Canada and Australia (1915-1925)”, *War & Society*, <http://dx.doi.org/10.1179/072924702791201917>, s.51-52.

²⁶ “The First Anzac Day”, <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/first-anzac-day> (Erişim Tarihi:22.12.2022).

²⁷ John A. Moses, Prusya-Alman neo-pagan hegemonyası kurmak için Büyük Britanya İmparatorluğunu yıkmak istediği için Birinci Dünya Savaşı’nı *Kutsal Savaş* (Holy War)

nitelendirmiştir. 1916'da Avustralya'nın pek çok merkezinde Anzak anma törenleri kapsamında yürüyüşler düzenlenirken Sydney'de yapılan törende, arabalardan oluşan konvoylar asker ve hemşirelerden oluşan Gelibolu gazilerini taşımışlardır. Bu açıdan, 1916'da yapılan Anzak Günü törenlerinin etkisi sonraki yıllarda Avustralya'da yapılacak olan törenler üzerinde önemli bir etki bırakmıştır. Avustralya'da 1917-1918 yılları arasında yapılan Anzak Günü anma törenleri ise vatansever mitingler ve asker toplama kampanyaları için bir fırsat olarak kullanılmıştır.²⁸

John A. Moses, Anzak Günü'nün mimarı olarak Queensland Brisbane Anglikan Papazı *Canon David Garland*'in²⁹ rolüne dikkat çekmiştir. C.D. Garland, Avustralya'nın ilk *Anzak Günü Anma*

olarak nitelendirmiştir. Bu nedenle Birinci Dünya Savaşı İngiltere Kilisesi için Haçlı Seferinden başka bir şey ifade etmiyordu. John A. Moses, "Anglicanism and Anzac Observance: The Essential Contribution of Canon David John Garland", *Pacifica*, Vol.19, February 2006, s.60-61. Birinci Dünya Savaşı'nın Haçlı Seferi olduğuyla ilgili Ayrıca Bkz. Albert Marrin, *The Last Crusade: the Church of England in the First World War*, Durham NC: Duke University Press, 1974; Alan Wilkinson, *The Church of England in the First World War* London: SPCK, 1977.

²⁸ "History of Anzac Day", <https://www.awm.gov.au/commemoration/anzac-day/traditions> (Erişim Tarihi: 03.12.2021); Seal, "Anzac", s.3-4, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia (Erişim Tarihi:12.12.2022); Beaumont, "The Anzac Legend", s.222-233.

²⁹ *David John Garland*; 1864'te Dublin'de doğan D.J. Garland, 1914-17'de Queensland'deki kıdemli ordu papazı olmuş, 1915'te Askerlere Yardım Cemiyeti'ni (Soldiers Help Society) kurmuştur. 1918-1919'da Ortadoğu'da görev almış ve 1920'de Avustralya'ya dönmüştür. Anzak Günü törenlerinin ve ritüellerinin önemli bir mimarı ve yaratıcısı olan Garland, Anzak Günü yürüyüşünü, geri dönen askerlerin öğle yemeğini, iki dakikalık saygı duruşu, anma törenlerinde çelenk koyma törenlerini ve özel kilise ayinlerini başlatarak Anzak Günü ritüellerini biçimlendirmiştir. Ayrıca Anzak Günü rozetlerinden toplanan parayı yurtiçi ve yurtdışındaki askerlerin mezarlarının bakımı için kullanmak üzere bir vakıf kurmuştur. Garland tarafından tasarlanan kraliyet mavisi ipek rozetler, St Mark'ın kanatlı aslanını içermiştir. Anzak Günü arifesinde üzerinde "Onların Adı Sonsuza Kadar Yaşasın" sloganıyla Aziz Mark aslanı olan altın varak kabartmalı mavi ipekten yapılmış rozetler vardır. "Garland, David John (1864-1939)", *Australian Dictionary of Biography*, Vol. 8, (1981), By Wendy M. Mansfield, <https://adb.anu.edu.au/biography/garland-david-john-6278> (Erişim Tarihi:26.01.2023); Moses, "Anglicanism and Anzac Observance: The Essential Contribution of Canon David John Garland", s.65-66,75.

Komitesi'nin (Anzac Day Commemoration Committee/ADCC) sekreterliğine seçilmiş ve hayatının geri kalan yirmi üç yılını Anzak Günü'nü Avustralya çapında resmî tatil haline getirmiştir. John A. Moses, *Anzak Günü ritüelini oluşturarak Anzak Günü'nün de mimarı olmuştur* ifadelerine yer vermiştir. Ayrıca 1916'da Queensland Brisbane Anglikan Kilisesinde yapılan Anzak Günü töreninin, *dini bağlılık ve askerî anmanın iç içe geçtiği bir tören* olarak nitelendirirken ilk anma üslubunun da böylece oluştuğunu iddia etmiştir.³⁰ John A. Moses, aslında Anzak Günü Anma Komitesi'nin de ilk defa Brisbane'de oluştuğunu ve Anzak anma hareketinin savaş boyunca ve hemen savaş sonrası dönemde ilgili komite tarafından yürütüldüğünü ifade etmiştir.³¹

Anzak çıkarması, her yıl Anzak günü olarak çıkarma gününün ilk anıldığı 1916'da millî bir anlam kazanmış ve 1916'dan sonra Anzak günü, Avustralyalılar için önemli bir gün olmaya devam etmiştir. 25 Nisan 1917, 1918 ve 1919'da ülke çapında ve yurtdışında, oluşturulan tören, yürüyüş ve ilgili etkinliklerle Avustralya toplumu ve Avustralya askerî tarafından anılmıştır. Böylece Anzak kavramı, Avustralya ideallerinin ve mitinin giderek daha güçlü bir sembolü haline

³⁰ Moses, "Anglicanism and Anzac Observance: The Essential Contribution of Canon David John Garland", s.60-61,65,73; John A. Moses, "Anzac Day as Australia's 'civil religion'?", *St Mark's Review*, No.231, April 2015, s.24; "1916 First Anzac Day Marked", *The Press*, 25 May, 2021, s.14; "History of Anzac Day", <https://www.awm.gov.au/commemoration/anzac-day/traditions> (Erişim Tarihi: 03.12.2021); Scates, vd., "Anzac Day at Home and Abroad: Towards a History of Australia's National Day", s.528; Watt, *a.g.m.*, https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1617/Quick_Guides/TraditionsRituals (Erişim Tarihi: 2.12.2021). Ayrıca 1916 Anzak Günü Anglikan Kilise bağıyla ilgili olarak Bkz. John A. Moses, "Anglicanism and Anzac Observance: The Essential Contribution of Canon David John Garland", *Pacifica*, Vol.19, February 2006, pp.58-77; J.A. Moses, "Canon David John Garland and the Anzac Tradition", *St. Mark's Review*, No.154, Winter 1993, pp.12-21; A. Moses, "Canon David John Garland (1864-1939) as Architect of Anzac Day", *Royal Historical Society of Queensland Journal*, 17, No.2, May 1999, pp.49-64; J.A. Moses, "The Struggle for Anzac Day 1916-1930 and the Role of the Brisbane Anzac Day Commemoration Committee", *Journal of the Royal Australian Historical Society*, 88, Part 1, June 2002, pp54-74.

³¹ Moses, "Anzac Day as Australia's 'civil religion'?", s.24.

dönüşmüştür.³² Diğer yandan John A. Moses, 1921'de *Queensland* eyaletinde, ilk defa 25 Nisan günü resmî tatil olarak ilan edildiğini iddia ederken³³ Avustralyalı tarihçi Graham Seal, ilk defa Anzak Günü'nün resmî tatil ilân edildiği eyaletin, 1919'da *Batı Avustralya* olduğunu ifade etmiştir.³⁴

1920'lerde Anzak Günü, Birinci Dünya Savaşı'nda ölen 60.000'den fazla asker için ulusal bir anma günü olmuş ve ilk defa 1927'de Avustralya'nın tüm eyaletlerinde resmî tatil olarak ilân edilmiştir.³⁵ Anzak anma etkinliklerinde yer alan seremoni ve nutuklar, 1921'de Avustralya'nın Queensland eyaletinde kitap olarak basılmıştır. *Vaazlar ve Konuşmalar, Anzak Anma Töreni 1921/Sermons and Addresses, Anzac Commemoration 1921* isimli kitapçık *Queensland Anzak Günü Anma Komitesinden* izin alınarak H.J. Diddams tarafından Brisbane'de ilk defa basılmıştır.³⁶1930'larda *Anzak ruhunu* bir sonraki nesle aktarma ihtiyacına dair bir söylem oluşmuş ve günümüzde Anzak gününde uygulanan *şafak ayini, askerî yürüyüşler, iki dakikalık saygı duruşu, çelenk koyma ve anma törenleri* gibi ritüeller oluşturulmuştur. Bilhassa Avustralya'nın ilk kurulan ve en ünlü gazi derneği olarak *Geri Dönen ve Hizmetler Cemiyeti* (Returned and Service League/RSL), gazilerin Avustralya'da daha fazla tanınması çağrısında bulunurken Anzak Günü, 1930'lardan sonra bir yas günü olmaktan ziyade gazilerin vatana hizmetlerinin ve fedakarlıklarının anıldığı bir güne

³² Seal, "Anzac", s.4 https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia (Erişim Tarihi:12.12.2022); Hall, *a.g.m.*, s.83; Clark, *a.g.e.*, s.103.

³³ Moses, "Anglicanism and Anzac Observance: The Essential Contribution of Canon David John Garland", s.75.

³⁴ Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.138-139; *Anzac Day Bill 1994*, Department of the Parliamentary Library, Parliamentary Research Service, Parliament of the Commonwealth of Australia, No.19, 1995, s.1.

³⁵ Moses, "Anglicanism and Anzac Observance: The Essential Contribution of Canon David John Garland", s.75; Moses, "Anzac Day as Australia's 'civil religion'?", s.24-25; Hall, *a.g.m.*, s.83; Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.138-139; *Anzac Day Bill 1994*, Department of the Parliamentary Library, Parliamentary Research Service, Parliament of the Commonwealth of Australia, No.19, 1995, s.1.

³⁶ *Sermons and Addresses, Anzac Commemoration 1921*, Compiled by H.J. Diddams, H.J. Diddams & Co. Brisbane, 1921.

dönüşmüştür. Çıkarmanın 20'inci yıldönümünde (1935) *İmparatorluk Savaş Mezarları Komisyon* Başkanı Tasman Millington, Avustralya'da yakılan çelenk şeritlerinin küllerini Anzak sahiline saçarken Gelibolu'ya külleri getiren semavere de *Yalnız Çam*'dan (Lone Pine-Gelibolu'da bir mevkii) toprak koyarak Avustralya'ya götürmüştür. Anzak Günü, 1930 yıllarda Avustralya'da millî bir anma günü olarak kurumsallaşırken 1940'lı yıllarda İkinci Dünya Savaşı gazilerinin de ülke çapında geçit törenlerine katıldığı anma törenlerine dönüşmüştür. Anzak Günü, ilk olarak 1942'de Avustralya'nın en önemli anma törenlerini gerçekleştirdiği mekân olan *Avustralya Savaş Anıtı*'nda (Memorial) anılırken İkinci Dünya Savaşı yıllarında Avustralya Hükümeti, Japon hava saldırılarına karşı halkın toplu halde bulunmasını engellemek maksadıyla Avustralya toplumunun yürüyüş ve anma törenlerine katılımını kısıtlayan emirler yayınlamıştır. Bu nedenle Anzak Günü törenleri, daha önceki yıllara oranla İkinci Dünya Savaşı sürecinde daha sakin ve sınırlı şartlar altında anılmıştır. İkinci Dünya Savaş'ından sonra ise Anzak Günü; Kore, Malaya ve Endonezya'daki çatışmalarda görev alan tüm Avustralya savaş gazilerinin katıldığı bir gün olmuştur.³⁷

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok sayıda gazi olmasına rağmen 1960'lara gelindiğinde Anzak Günü ve anma törenlerinin Avustralya toplumu içerisinde popülaritesi azalmış bilhassa 1970'lerde Vietnam Savaş'ından dönen Avustralyalı gaziler, toplumsal açıdan takdir

³⁷ Moses, "Anglicanism and Anzac Observance: The Essential Contribution of Canon David John Garland", s.75; Moses, "Anzac Day as Australia's 'civil religion'?", s.24-25; Hall, *a.g.m.*, s.83; Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.138-139; *Anzac Day Bill 1994*, Department of the Parliamentary Library, Parliamentary Research Service, Parliament of the Commonwealth of Australia, No.19, 1995, s.1; "A That Day Will Live in Our Hearts", <https://digital-classroom.nma.gov.au/defining-moments/first-anzac-day> (Erişim Tarihi:21.01.2023); "Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (Erişim Tarihi:6.12.2021); *History of Anzac Day*, <https://www.awm.gov.au/commemoration/anzac-day/traditions> (Erişim Tarihi:03.12.2021); Watt, *a.g.m.*, https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1617/Quick_Guides/TraditionsRituals (Erişim Tarihi: 2.12.2021); "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoration/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021).

edilmediklerini düşünmüşlerdir. Bahsi geçen dönemde Anzak gazileri, Anzak geleneğinden dışlanmış hissine kapılırken uzun yıllar Anzak Günü törenlerine katılmamışlardır. Graham Seal ve pek çok Avustralyalı tarihçi, Anzak'ın 1960'ların sonlarından itibaren popüler çekiciliğini kaybettiğini ve 1990'ların başlarında beklenmedik bir yükseliş yaşandığını ifade eder. Bob Hawke, 1990'da Gelibolu'da ilk anma törenine katılan Avustralya başbakanı olarak Anzak anma törenlerinin Avustralya toplumunda yeniden popüler hale gelmesini sağlamıştır.³⁸1980-1990'lı yıllarda Avustralya toplumunun Gelibolu ziyaretlerinde gözle görülür bir artış yaşanırken Türkiye'deki anma törenlerine de katılım artmıştır. Aslında bu durum, Avustralya toplumunda yer alan genç jenerasyonunun Gelibolu'yu *yeniden keşfidir*. Avustralyalıların Türkiye'deki savaş alanlarını ziyaret etmesi, tıpkı bir hac ziyareti biçiminde olması nedeniyle *seküler içinde din olgusu* biçiminde ifade edilmeye başlanmıştır.³⁹Avustralyalı tarihçi Jenny Macleod, Anzak anma törenlerinin 50. ve 75. yıldönümlerini (1965 ve 1990) karşılaştırarak Anzak Günü'nün Avustralya'da yaşanan gelgitlerine dikkat çekmiştir. Jenny Macleod, Gelibolu'nun Avustralya'daki statüsünü ulusal olarak kendini keşfetmenin seçkin anı olarak ifade ederken iki savaş arası dönemde güvenli bir şekilde kurulmasına rağmen aradan geçen sürede Avustralya toplumunun

³⁸ Scates, vd., "Anzac Day at Home and Abroad: Towards a History of Australia's National Day", s.524,528; Seal, "Anzac", s.1, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia (Erişim Tarihi:12.12.2022); Jenny Macleod, "The Fall and Rise of Anzac Day: 1965-1990 Compared", *War&Society*, 20 (1), April 2002, s.149-150; Benjamine McKane, Remembering the Great War in the Dominions of British Empire, *Universiteit Leiden*, MA Thesis, 2012, s.1; Brian Bond, *The Unquiet Western Front; Britain's Role in Literature and History*, Cambridge University Press, 2002, s.51; "A That Day Will Live in Our Hearts", <https://digital-classroom.nma.gov.au/defining-moments/first-anzac-day> (Erişim Tarihi:21.01.2023). "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoration/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021); "A That Day Will Live in Our Hearts", <https://digital-classroom.nma.gov.au/defining-moments/first-anzac-day> (Erişim Tarihi:21.01.2023).

³⁹ Bill Gammage, *The Broken Years: Australian Soldiers in the Great War*, ANU Press, Canberra 1974; K.S. Inglis, *Sacred Places: War Memorials in the Australian Landscape*, The Miegunyah Press, Melbourne, 2008, Moses, "Anzac Day as Australia's 'civil religion'?", s.23; *Cultural History in Australia*, Edited Hsu Ming Teo, Richard White, UNSW Press, Sydney, 2003, s.88.

Gelibolu'ya olan ilgisinin azaldığını belirtmiştir. Jenny Macleod ünlü Avustralyalı tarihçi Alan Moorehead'in *Gelibolu* (1956) adlı kitabında, *yine de onları neredeyse hiç kimse ziyaret etmez. Ara sıra düzenlenen turlar dışında, bir yılın sonunda yarım düzineden fazla ziyaretçi gelmez* diye belirttiğine dikkat çekerken Anzak anma törenlerine katılımın az olmasına vurgu yapmıştır. Jenny Macleod, 2000 yılına gelindiğinde ise yalnızca Anzak Günü için Gelibolu'yu ziyaret edenlerin sayısının 15.500 olduğunu ve Anzak Günü Şafak ayınlarına, yürüyüşlerine ve anma törenlerine katılımın yeniden canlanmaya tanık olduğunu belirtmiştir.⁴⁰ Avustralya'nın başkenti Canberra'da bulunan Avustralya Savaş Anıtı'nda 20 Ağustos 1984 tarihinde yeni bir Gelibolu galerisi açılmıştır. Bununla birlikte Avustralya Başbakanı Bob Hawke ve Yeni Zelanda Genel Valisi Paul Reeves, Gelibolu'da çıkarmanın 75. yıldönümünde (25 Nisan 1990) hayatta kalan elli dokuz Anzak gazisi ve çok sayıda Avustralya/Yeni Zelandalı turistle birlikte anma töreni icra edilmesi, Anzak kavramının yeniden gündeme gelmesinde önemli adımlar olarak nitelendirilmiştir.⁴¹

Avustralya'da 3 Ekim 1987'de özel olarak düzenlenen *vatana hoş geldiniz* geçit töreni, *Geri Dönen ve Hizmetler Cemiyeti/RSL* ve diğer gazi derneklerinin Anzak Gününe karşı tutumunu değiştirmesine neden olmuştur. RSL, diğer gazi derneklerini özellikle denizaşırı hizmetlerde görev almayan gazilerin Anzak törenine katılımını hoş karşılamamış buna rağmen eyalet hükümetleri, Avustralya toplumunun tamamına ulaşan anma programlarıyla günün önemini güçlendirmiştir.⁴² Günümüzde Vietnam, Irak, Afganistan, Somali, Ruanda ve Doğu Timor gibi denizaşırı ülkelerde görev almış gaziler de dahil olmak üzere tüm

⁴⁰ Macleod, *a.g.m.*, s.1-2.

⁴¹ "Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (Erişim Tarihi:6.12.2021).

⁴² "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoraiton/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021); Watt, *a.g.m.*, https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1617/Quick_Guides/TraditionsRituals (Erişim Tarihi: 2.12.2021).

çatışmalarda yer alan Avustralyalı askerler, Anzak Günü ve törenlerine katılmaktadır. 1980'lerden bu yana çok sayıda Avustralyalı Anzak Günü töreni için Türkiye'deki Arıburnu Koyu'nda (Anzak Koyu) bir araya gelmektedir. Böylece Gelibolu, birçok Avustralyalının kolektif hafızasında önemli bir yer tutmaya devam etmektedir. Avustralyalılar aile hikayelerini birbirlerine anlatarak bağlantı kurmakta ve Avustralyalı kimliklerini anmak için Gelibolu'yu ziyaret etmektedirler.⁴³ Birinci Dünya Savaşı'na ait ritüel ve anıtlar, Avustralya'da tören manzarasını sürekli hale getirmiş ve daha sonraki savaşlarda yapılan fedakarlıkları yeniden teyit etmiştir. Anzak sembolizmi, yirminci yüzyıl çatışmalarından gelen gazileri, askerî hemşireleri ve askerleri bir araya getirmiştir.⁴⁴

Anzak Günü, ilk defa 1916'da anılması ve 1920'lerde her eyalette resmî tatil olmasına rağmen *resmî bir tanım* (tanınması ve anılması) verilmesi amacıyla 1994'te meclise sunulan bir önergeyle yasalaşmıştır. Anzak Günü'nün kanunlaşmasının gerekçesi ise genel olarak gelecekle ilgili endişelerden kaynaklanmıştır. Anzak Günü, günümüzde ulusal ve uluslararası düzeyde bilinmekle beraber gelecekte unutulabileceği endişesiyle Avustralya'da yasalaşmıştır.⁴⁵1994'te Avustralya Temsilciler Meclisi Başkan Yardımcısı Cleyde Holding, Anzak Günü yasasını meclis onayına sunduktan sonra Anzak Günü'ne dair bir konuşma yapmıştır. C. Holding, 25 Nisan 1915'te Gelibolu'ya çıkarma yapan Anzakların, Avustralya için yeni bir kimliğin oluşmasında etkili olduğunu ve çıkarmanın üzerinden uzun süre geçmesine rağmen Anzakların yaptıklarının hala özverili bir hizmet ve fedakârlık mesajı verdiğini, ilgili

⁴³ "Anzac Day 25 April", <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoration/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021). 25 Nisan 2015 tarihinde Gelibolu Çıkarması'nın 100.Yılı anılmıştır. "Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign", <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (Erişim Tarihi:6.12.2021).

⁴⁴ Peter H. Hoffenberg, "Landscape, Memory and the Australian War Experience, 1915-18", *Journal of Contemporary History*, January (2001), Vol. 36, No. 1, s.114.

⁴⁵ *Anzac Day Bill 1994*, s.1-3. Yasa, 6 Haziran 1994'te Meclis'te tartışılmak üzere önerge olarak sunulmuş ve aynı gün kabul edilmiş, 8 Aralık 1994'ten itibaren uygulamaya girmiştir *Anzac Day Bill 1994*, s.1-3.

mesajın sonsuza kadar süreceğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında *Anzak Günü'nün evlerine geri dönen/dönemeyenlerin hatırlanacağı bir gün olacağı, ülkeleri için barış, adalet ve özgürlük arayışında hayatlarını risk etmeye iten ruhu yeniden düşünmek için bir gün olacağını* ifade etmiştir. C. Holding; Anzakların cesaret, bağlılık, dayanıklılık ve dostluk niteliklerini korumanın önemine vurgu yapan bir konuşma yaptıktan sonra Avustralya Hükümeti'nin Anzak Günü'nü Avustralya'nın Ulusal Anma Günü olarak ilan etmek ve her yıl 25 Nisan'da yapılması, başka bir gün yapılmaması gerektiği görüşünü meclise iletmiştir.⁴⁶

Çelenk koyma ve saygı duruşu gibi anma etkinlikleriyle birlikte sol yakaya çiçek takmak da Anzak Günü'ne has biçimde Avustralya'da özel semboller ve uygulamalar ritüel haline gelmiştir. Anzak Günü'ne özel en dikkate değer çiçek sembolleri arasında *kırmızı gelincik, biberiye, çam ağacı* ve *gül* olmuştur. Anzak Günü'nde sembolik bitkilerin yakalara iliştilmesiyle ilgili olarak gerekçelerde ise *Kırmızı Gelincik* (Red Poppy), dünya çapında bir savaş anma sembolünü temsil etmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın önemli cephelerinden birisi olan Belçika'nın Flanders savaş meydanında yetişen bir çiçek olması nedeniyle bahse konu çiçek, *Flanders Gelinciği* ismiyle de bilinmektedir. Kanadalı Asker Doktor Yarbay John McCrae'nin *Flanders Tarlalarında* (In Flanders Field) isimli şiiriyle bağlantı kurulan kırmızı gelincikler,⁴⁷Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra savaştan kaynaklı ölümlerle ilişkilendirilmiştir. Kanadalı Yarbay J. McCrae, Büyük Savaş'ta ölen askerleri hatırlatan şiirinde dikkat çektiği üzere gelincik rengiyle, kan arasında bir analogi kurmuştur. Bu nedenle Birinci Dünya Savaşı'na katılan pek çok ülkenin kamuoyu, savaşta ölenleri veya yaşamını yitiren askerleri anmak için yakalarına gelincik takmışlardır. Savaş sonrası savaşa katılmış birçok ülkede anma törenlerine katılanlar kırmızı gelincik çiçeğini, *Ateşkes Günü* olan 11 Kasım'da yakalarına iliştilirken Avustralya ve Yeni Zelanda'da da 25 Nisan gününde de halk yakalarına

⁴⁶ *Anzac Day Bill 1994*, s.2.

⁴⁷ Yasemin Birtane, "Bir Anma Ritüeli: Anzak Şafak Ayını", *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi*, 2021, 1(1), (ss.57-79), s.63-64.

takmaya başlamıştır. *Biberiye* ise Gelibolu Yarımadası'nda yabancı olarak yetişen endemik bir bitkidir. Tıpkı gelincığın Flanders'te yetiştiği gibi biberiyenin de Gelibolu'ya özgü bir bitki olması, Avustralyalılar için özel bir anlam yüklemiştir. Bu nedenle Anzak Günü'nde bir hatıra amblemi olarak ceket yakasına ya da göğsüne biberiye dalı takmak, anma törenlerine katılanlar için bir gelenek haline gelmiştir. Diğer yandan Akdeniz'e has bir tür çam ağacı olan *Pinus Halepensis*'de (Anadolu'da yetişen bir çam ağacı türü), Gelibolu'yu hatırlatması açısından Anzak Günü'nde özel bir sembolizm meydana getirmiştir. Kanlısirt Muharebelerinde barınak ve mevzi yapımında kullanmak için Türk birlikleri Kanlısirt mevkiinde hemen hemen tüm çamları kesmiş ve tepede yalnız bir çam kalmıştır. Bu nedenle savaş boyunca Gelibolu'da ki bahsedilen mevkiye *yalnız çam* (Alone Pine) ismi verilmiştir. 1930'da Anzak Günü şafak törenlerinde Gelibolu Kanlısirt Mezarlığına bir adet çam ağacı dikilmiş ve daha sonra bu ağaçtan elde edilen çam tohumları, Canberra'da bulunan *The Heritage Yarralumla Fidanlığı* tarafından çoğaltılarak RSL ve okullar tarafından Avustralya'da hatıra ormanı dikiminde kullanılmıştır.⁴⁸

Sonuç

Anzak Günü, henüz Birinci Dünya Savaşı bitmeden Avustralya'nın Adelaide kentinde 1915'te bir tören düzenlenerek icra edilmiştir. 1915'te Güney Avustralya eyaletinde yapılan anma töreni, işçi bayramının öncüsü olan 13 Ekim'de gerçekleşmiştir. Anzak Günü'nün, çıkarmanın yapıldığı 25 Nisan'da yapılması yönünde ilk görüş, Temmuz 1915'te ileri sürülürken 25 Nisan gününün Anzak Günü olması yönünde ileri sürülen fikir ilk defa 1916'da uygulanmıştır. 25 Nisan 1916'da yapılan Anzak Günü anma etkinlikleri, Avustralya'nın pek çok

⁴⁸ "Anzac Day Floral Symbols and Their Meanings", <https://www.homestolove.com.au/floral-symbols-of-anzac-day-10278> (Erişim Tarihi:27.12.2022); "The Anzac Day-The Red Poppy", <https://nzhistory.govt.nz/war/Anzac-day/poppies> (Erişim Tarihi:27.12.2022); "Wearing Rosemary", <https://www.aph.gov.au/TradiaonalRituals> (Erişim Tarihi:27.12.2022); Seal, "Anzac: The Sacred in the Secular", s.141.

eyaletinde birbirinden bağımsız ve farklı biçimde organize edilirken Büyük Britanya’da da kitlesel bir katılımı gerçekleştirmiştir. Anzak Günü’nün mimarı ve ilk *Anzak Günü Anma Komitesi*’nin sekreteri olan Queensland Brisbane Anglikan Papazı *Canon David Garland*, Anzak Günü’nün ritüelleşmesinin öncüsü olurken 1916’da Brisbane’de yapılan Anzak Günü daha sonraki yıllarda Avustralya’da yapılacak törenlerin kurumsallaşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Savaşın hala devam ediyor olması nedeniyle 1916-1917 yıllarında yapılan anma etkinlikleri, cepheye asker alma törenleri niteliğinde iki yönlü bir etki oluşturmuştur. Politik elitler, Anzak Günü temelinde yaygın militarize etkiden orduya asker alma yönünde faydalanırken mevcut durum, politikacılara artan siyasal fırsatlar sunmuştur. Avustralya’da Anzak Günü, 1920’li yıllarda giderek yaygınlaşmış ve Avustralya toplumunda ulusal bir dalga oluşturarak ritüel haline gelmiştir. Tüm Avustralya eyaletlerinde 1927’de resmî bir tatil haline dönüşerek Anzak terminoloji temelinde Avustralya toplumunda ulusal bilinci artırıcı bir etki yapmıştır. Avustralya kamuoyu iki savaş arası dönemde Anzak Günü’nü vatanseverliğin ve dostluğun temsilcisi olarak görürken anma törenleri, Avustralya toplumunda bütünleştirici bir misyon üstlenmiştir ancak Anzak Günü, kitlesel anma heyecanını İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra hızla yitirmiştir. Avustralya’da yapılan kitlesel Anzak Günü törenleri gerek RSL gibi kendine has imtiyazlı gazi derneklerin militarist tutumları gerekse Vietnam Savaşı’yla birlikte 1960’lı yıllarda tüm dünyada olduğu üzere Avustralya’da da savaş karşıtlığının yaygınlaşması nedeniyle önemini kaybetmiştir. Bununla birlikte Avustralya’da 1970-1980’li yıllarda Anzak Günü anma törenleri, 1920 ve 1950’li yıllardaki öneminden oldukça uzaktır. 1990’da Avustralya ve Yeni Zelanda başbakanlarının Gelibolu’yu birlikte ziyaret etmesiyle Gelibolu, Anzak anma törenlerine katılanlar için seküler-dini bir mekân haline gelmiştir. Avustralyalılar için Anzak Günü, yakın geçmişe kıyasla hızla gelişerek muazzam bir önem kazanmıştır. Gelecek nesillerin Anzak Günü’nü unutmaması endişesi ve Anzak Günü’nün resmen tanınması amacıyla 1994’te Avustralya Parlamentosunda Anzak Günü yasalaşarak anma günü hukuki bir zemin kazanmıştır.

Anzak Günü bağlamında Avustralya'da anma töreni ve semboller tarihsel duyarlılığın şekillenmesine yardımcı olurken simgesel iletişimin bir türü haline de gelmiştir. Avustralya'da rutin biçimde kabul gören çiçek sembolizmi, savaş sonrası çarpıcı kimlik simgelerine dönüşürken anma günlerine yoğun bir önem atfetmiştir. Anzak sembolleri, Avustralya toplumsalında iletişim ya da etkileşim meydana getirirken kendine has simgesel sınırları da ortaya çıkarmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda ölen askerleri hatırlatan ve genel kabul gören gelincik, etkileşim yoluyla savaşa dair bir sembole dönüşürken Avustralya'da Anzak Günü anma törenlerine dair simgesel iletişim, biberiye ve yalnız çam örneklerinde olduğu üzere, ulusal bir sembol haline dönüşmüştür.

Çalışmada, kronolojik önceliğe dikkat edilmiş ve Anzak Günü'nün amacı, genel çerçevesi ve tarihsel süreç içinde gelişimi analiz edilmiştir. Bu yönüyle Anzak Günü, Avustralya tarihinde önemli bir ulusal günü temsil etmekle beraber ulus inşa sürecinde toplumun ulusal bilincini artırıcı bir katkısı olduğu, Anzak kavramı ve vatanseverlik temelinde Avustralya toplumsalı özelinde sürekliliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

Basılmış Arşiv Kaynakları

Australian War Memorial PO4497.004. "The First Anzac Day", <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/first-anzac-day> (Erişim Tarihi:22.12.2022).

Sermons and Addresses, Anzac Commemoration 1921, Compiled by H.J. Diddams, H.J. Diddams & Co. Brisbane, 1921.

Citizen's Celebration Programme, Exhibition Hall, Tuesday, April 25, 1916, A.J. Cumming, Government Printer, Brisbane Queensland.

Anzac Day Bill 1994, Department of the Parliamentary Library, Parliamentary Research Service, Parliament of the Commonwealth of Australia, No.19, 1995.

Sürelî Yayınlar

“1916 First Anzac Day Marked”, *The Press*, 25 May, 2021.

“Anzac Day”, *Warwick Examiner and Times*, 8 March 1916.

“Anzac Day”, *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser*, 24 April 1916.

Kitap ve Makaleler

Andrews, E. M., *The Anzac Illusion: Anglo-Australian Relations During World War 1*, Cambridge University Press, 1993.

Andrews, Michael, *World War I: The Australian Experience*, Trocadero Publishing, 2011.

Beaumont, Joan, “The Anzac Legend”, Joan Beaumont (ed.), *Australia’s War: 1914-1918*, Allen&Unwin, Sydney, (2013).

Birtane, Yasemin, “Bir Anma Ritüeli: Anzak Şafak Ayini”, *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi*, (2021), 1(1), ss.57-79.

Bond, Brian, *The Unquiet Western Front; Britain’s Role in Literature and History*, Cambridge University Press, 2002.

Bongiorno, Frank, Raelene Frances, Bruce Scates, “Labour and Anzac: An Introduction”, *Labour History*, No. 106, May (2014), pp.1-17.

Cameron, David W., *25 April 1915: The Day The Anzac Legend Was Born*, Allen&Unwin, NSW, 2007.

Chambers, Stephen, *Arıburnu Çıkarma*, Çev.: İsmail Hakkı Yılmaz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.

Clark, Chris Coulthard, *The Encyclopaedia of Australia’s Battles*, Allen&Unwin, NSW, 2001.

Cryle, Mark Hamilton, Making ‘the One Day of the Year’: a Genealogy of Anzac Day to 1918, *The University of Queensland*, Thesis Doctor of Philosophy, 2015.

Crotty, Martin, Craig Melrose, “Anzac Day, Brisbane, Australia: Triumphalism, Mourning and Politics in Interwar Commemoration”, *The Round Table*, 96:393, (2007), pp.679-692.

Cryle, Mark, "The Tragic Pageant of War: Anzac Commemoration in 1917 and 1918", *Social Alternatives*, Vol. 37, No.3, (2018).

Corcoran, Robert, Jackie Dickenson, *A Dictionary of Australian Politics*, Allen&Unwin, 2010.

Cultural History in Australia, Edited Hisu Ming Teo, Richard White, UNSW Press, Sydney, 2003.

Fedorowich, E.K., *Foredoomed to Failure; The Resettlement of Ex-Servicemen in the Dominions 1914-1930*, *The University of London*, Thesis Doctor of Philosophy, London, 1990.

Fedorowich, Kent "Ex-services and the Politics of Soldiers Settlement in Canada and Australia (1915-1925)", *War & Society*, <http://dx.doi.org/10.1179/072924702791201917>.

Fleming, Robert, *The Australian Army in World War I*, Osprey Publishing, Editor: Martin Windrow.

Hall, C. Michael, "Anzac Day and Secular Pilgrimage", *Tourism Recreation Research*, Vol.27, 2, 2002.

Hobsbawm, E. J., *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik "Program, Mit, Gerçekler"*, Çev.: Osman Akınhay, Ayrıntı, İstanbul, 2020.

"Garland, David John (1864-1939)", *Australian Dictionary of Biography*, Vol. 8, (1981), By Wendy M. Mansfield, <https://adb.anu.edu.au/biography/garland-david-john-6278> (Erişim Tarihi:26.01.2023).

Gammage, Bill, *The Broken Years: Australian Soldiers in the Great War*, ANU Press, Canberra 1974.

Geleneğin İcadı, Derl.: Eric Hobsbawm, Terence Ranger, Türkçesi: Mehmet Murat Şahin, Agora Kitaplığı, 2006.

Grey, Jeffrey, *A Military History of Australia*, Cambridge University Press, 2008.

Hall, C. Michael, "Anzac Day and Secular Pilgrimage", *Tourism Recreation Research*, Vol.27, 2, (2002), pp.83-87.

Hoffenberg, Peter H., "Landscape, Memory and the Australian War Experience, 1915-18", *Journal of Contemporary History*, January (2001), Vol. 36, No. 1, pp. 111-131.

Inglis, K.S., *Sacred Places: War Memorials in the Australian Landscape*, The Miegunyah Press, Melbourne, 2008.

Kelly, Paul, *100 Years: The Australia Story*, Allen&Unwin, NSW, 2001.

Kent, D.A., "The Anzac Book and the Anzac Legend: C.E.W. Bean as Editor and Image-Maker", *Historical Studies*, Vol. 2, No.84, April 1985.

Laffin, John, *The Australian Army at War 1899-1975*, Editor: Martin Windrow, Osprey Publishing, London, 1982.

Macleod, Jenny, "The Fall and Rise of Anzac Day: 1965-1990 Compared", *War&Society*, 20 (1), April (2002), pp.149-168.

Macintyre, Stuart, *A Concise History of Australia*, Cambridge University Press, 2016.

McKane, Benjamine, Remembering the Great War in the Dominions of British Empire, *Universiteit Leiden*, MA Thesis, 2012.

Moses, John A., "Anglicanism and Anzac Observance: The Essential Contribution of Canon David John Garland", *Pacifica*, Vol.19, February (2006), pp.58-77.

Moses, John A., "Anzac Day as Australia's 'civil religion'?", *St Mark's Review*, No.231, April (2015), pp.23-35.

Oglander, C.F. Aspinall, *History of the Great War: Military Operations Gallipoli, Cilt 1*, Heinemann Ltd, London, 1929.

Palazzo, Albert, *The Australian Army: A History of Its Organization 1901-2001*, Oxford University Press, 2001.

Scates, Bruce, Rae Frances, Keir Reeves, vd., "Anzac Day at Home and Abroad: Towards a History of Australia's National Day", *History Compass*, 10/7, (2012), pp.523-536.

Scates, Bruce, Frank Bongiorno, vd., "Such a Great Space of Water Between Us': Anzac Day in Britain 1916-39", *Australian Historical Studies*, 45:2, (2014), pp.220-241.

Seal, Graham, "Anzac: The Sacred in the Secular", *Journal of Australian Studies*, 31:91, pp.135-144, (2007).

Seal, Graham, "Anzac", *International Encyclopedia of the First World War*, 8 January 2017, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/anzac_australia (Erişim Tarihi:12.12.2022).

Sharp, Heather, "Representing Australia's Involvement in the First World War: Discrepancies between Public Discourses and School History Textbooks from 1916 to 1936", *Journal of Educational Media, Memory & Society*, Spring (2014), Vol.6, No.1.

Sürmeli, Serpil, "İngiliz Savaş Muhabiri Ellis Ashmead Barlett'in Gözüyle Çanakkale Seferi Başarısızlığı ve Gelibolu'da Sıradışı Mücadelesi", *Atatürk Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, 2006.

Watt, David, "Anzac Day Traditions and Rituals: A Quick Guide", Anzac Day 2017, https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1617/Quick_Guides/TraditionsRituals (Erişim Tarihi: 2.12.2021).

Welsh, Frank, *Great Southern Land: A New History of Australia*, Allen Lane, New York, 2004.

West, Barbara A., Frances T. Murphey, *A Brief History of Australia*, Facts on File, New York, 2010.

Zieba, Anna, "Google Books Ngram Viewer in Socio-Cultural Research", *Research in Language*, 16, 3, September (2018), pp.357-376.

İnternet Kaynakları

"A That Day Will Live in Our Hearts", <https://digital-classroom.nma.gov.au/defining-moments/first-anzac-day> (Erişim Tarihi:21.01.2023).

"Anzac Day 2019", <https://australiapostcollectables.com.au/stamp-issues/anzac-day-2019> (Erişim Tarihi:19.12.2022).

"Anzak Day March, Londra 1919", Accession Number: H18644, <https://www.awm.gov.au/collection/C392772> (Erişim Tarihi:20.12.2022).

“Anzac Day Floral Symbols and Their Meanings”, <https://www.homestolove.com.au/floral-symbols-of-anzac-day-10278> (Erişim Tarihi:27.12.2022).

“Anzac Day 25 April”, <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoraiton/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021).

“Wearing Rosemary”, <https://www.aph.gov.au/TradiaonalRituals> (Erişim Tarihi:27.12.2022).

“Days of Commemoration in Australia”, <https://anzacportal.dva.gov.au/commemoraiton/key-dates-australia> (Erişim Tarihi:3.12.2021).

“History of Anzac Day”, <https://www.awm.gov.au/commemoration/anzac-day/traditions> (Erişim Tarihi: 03.12.2021).

“The Anzac Day Tradition”, <https://www.awm.gov.au/commemoration/anzac-day/traditions> (Erişim Tarihi:02.12.2021).

“The First Anzac Day”, <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/first-anzac-day> (Erişim Tarihi:22.12.2022).

“The Anzac Day-The Red Poppy”, <https://nzhistory.govt.nz/war/Anzac-day/poppies> (Erişim Tarihi:27.12.2022).

“Timeline of Australians and the Gallipoli Campaign”, <https://anzacportal.dva.gov.au/wars-and-missions/ww1/where-australians-served/gaş+llipoli/timeline> (Erişim Tarihi:6.12.2021).

“The First Anzac Day Parade in Brisbane”, <https://www.naa.gov.au/learn/learning-resources/learning-resource-themes/war/world-war-i/first-anzac-day-parade-brisbane> (Erişim Tarihi:20.12.2022).

EKLER

Ek-1. Avustralya and Yeni Zelanda askerleri Londra'da Anzak Günü 1916'da Whitehall'den Westminster Abbey'e yürüyüş yapıyor. Australian War Memorial PO4497.004.⁴⁹

⁴⁹ "The First Anzac Day", <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/first-anzac-day> (Erişim Tarihi:22.12.2022).

Ek-2. Bu, Avustralya ve Yeni Zelanda birliklerinin Türkiye'nin Gelibolu Yarımadası'na çıkarmalarının birinci yıldönümü münasebetiyle 25 Nisan 1916'da Brisbane'de düzenlenen ilk Anzak Günü yürüyüşünün bir fotoğrafıdır. Caddede ve çevredeki binaların balkonlarında büyük bir kalabalık tarafından izlenen at sırtındaki askerleri gösteriyor. Bina bayraklar, flamalar ve “ŞİMDİ ASKERE KAYDOL” yazan bir pankartla süslenmiştir. Bu fotoğraf, Brisbane'deki ilk Anzak Günü yürüyüşünü belgeliyor.⁵⁰

⁵⁰ “The First Anzac Day Parade in Brisbane”, <https://www.naa.gov.au/learn/learning-resources/learning-resource-themes/war/world-war-i/first-anzac-day-parade-brisbane> (Erişim Tarihi:20.12.2022).

Ek-3. Erkekler, kadınlar ve çocuklar, 1916 Anzak Günü'nde 41. Tabur'un geçit törenini izlemek için Brisbane'de sokaklarda sıraya giriyor.

Ek-4. Anzak Günü yürüyüşü sırasında Londra sokaklarında yürüyen Avustralyalı piyade askerleri.⁵¹

⁵¹ "Anzak Day March, Londra 1919", Accession Number: H18644, <https://www.awm.gov.au/collection/C392772> (Erişim Tarihi:20.12.2022).

Ek-5. 24 Nisan 1916'da *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser* Gazetesinde Anzak Günü kutlanmasına yönelik programın haberi yapılmıştır. Avustralya Rozetini göstermekte, her biri 6 Avustralya dolarına satılmış olan rozetten elde edilen parada Vatanseverlik ve Kızıl Haç gibi derneklere aktarılmıştır.⁵²

⁵² "Anzac Day", *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser*, 24 April 1916, p.5.

Ek-6. 25 Nisan 1916'da Brisbane'de yapılan Anzak Günü anma etkinliklerine dair program.⁵³

⁵³ *Citizen's Celebration Programme*, Exhibition Hall, Tuesday, April 25, 1916, A.J. Cumming, Government Printer, Brisbane Queensland.

Extended Abstract

The study examined the historical development process from 1915 to the present day while investigating how 25 April Anzac Day and commemorations were formed in Australia. The study aims to evaluate the historical process of Anzac Day in Australia, which represents an important commemoration ritual in shaping national identity in Australia after the Gallipoli War. The fact that Anzac Day commemoration ceremonies are held not only in Australia but also in Turkey, as well as the fact that there is no research in the domestic literature on the historical process of Anzac Day in Australia has been another reason for the study. In this respect, the study is considered to fill the existing gap and contribute to new studies on the developments after the Gallipoli War. The study has been formed by following the order of literature review, classification, analysis, criticism, and synthesis.

Anzac Day took place on 13 October 1915 in Adelaide, Australia, before the end of the First World War. Although 13 October was a precursor to Labour Day, the first suggestion that Anzac Day should be held on 25 April, the day of the landings, was put forward in July 1915, whereas the ideas that 25 April should be Anzac Day were implemented for the first time in 1916. On 25 April 1916, the Anzac Day commemoration ceremony was held independently and with various rituals in different states of Australia, while in Great Britain it was held with mass participation. The architect of Anzac Day and secretary of the first Anzac Day Commemoration Committee, Canon David Garland, the Anglican Vicar of Brisbane, Queensland, was the pioneer of the ritualization of Anzac Day. At the same time, the Anzac Day commemoration in Brisbane in 1916 played an important role in the institutionalization of the ceremonies to be held in Australia in the following years. The commemorative events held in 1916-1917 had a twofold effect as recruitment ceremonies for the front as the war was still going on. Anzac Day gradually became widespread in Australia in the 1920s and became ritualized, creating an unprecedented national wave in Australian society, and became an official holiday in all Australian states in 1927, raising national consciousness in Australian society on the basis of Anzac terminology. In the inter-war period, the Australian public saw Anzac Day as a symbol of patriotism and friendship and the commemorations served a unifying mission in Australian society, but Anzac Day quickly lost its excitement for mass commemoration after the Second World War. The mass Anzac Day ceremonies in Australia lost their importance due to both the militarist

attitudes of privileged veterans' associations such as the RSL and the widespread anti-war sentiment in Australia in the 1960s with the Vietnam War. However, Anzac Day commemorations in Australia in the 1970s and 1980s were far from the importance they had in the 1920s and 1950s. With the joint visit of the Prime Ministers of Australia and New Zealand to Gallipoli in 1990, Gallipoli became a secular-religious site for those attending Anzac commemorations, while for Australians Anzac Day has rapidly developed and gained enormous significance compared to the recent past. Anzac Day was enacted in the Australian Parliament in 1994 in response to concerns that future generations would forget Anzac Day and to officially recognize Anzac Day.

In the context of Anzac Day, commemoration and symbols have become a form of symbolic communication in Australia, helping to shape historical sensitivity. Floral symbolism, which is routinely accepted in Australia, has become a striking post-war symbol of identity and has been given intense importance on commemoration days. Anzac symbols, while generating communication or interaction, have also revealed their own symbolic boundaries. Whereas the poppy, a widely recognized reminder of the soldiers who died in the First World War, has become a symbol of war through interaction, in Australia symbolic communication about Anzac has become a national symbol pinned to the chest of those attending Anzac Day commemorations, as in the symbolism of rosemary and lone pine.

In this study, chronological priority is observed and the purpose, general framework, and historical development of Anzac Day are analyzed. In this respect, it has been concluded that Anzac Day represents a crucial national day in the history of Australia, as well as its contribution to raising the national consciousness of the society in the nation-building process, and its continuity in the Australian society on the basis of the concept of Anzac and patriotism.